

Gustav Vasas avtryck i Nationalmuseums samlingar

Gustav Vasa talar till dalkarlarna i Mora, signerad 1836 av Johan Gustaf Sandberg (1782–1854).

Det är i år 500 år sedan den svenske adelsmannen Gustav Eriksson valdes till kung av Sverige och inledde en ny viktig epok i vår historia. I den nationella historieskrivningen har han beskrivits som befriaren, den kraftfulle och duglige regenten. Landsfadern, som grundlägger den moderna nationalstaten Sverige. Som bekant är det segraren som skriver historien och det är ingen tvekan att Gustav Vasa var en skicklig propagandist som var mån om sitt eftermäle. Vasen i hans vapen kom att bli liktydigt med hans tillnamn liksom för epoken då hans ätt regerade Sverige.

Själva namnformen Gustav Vasa slog igenom först med Gustav III:s opera med samma namn 1786. Få namn har en sådan självklar tyngd som Vasa. Tänk regalskepp, kungaslup, skidlopp, knäckebröd och otaliga andra patenterade produkter och företag som bär namnet Vasa. För övrigt har riksdagen nyligen beslutat att Vasaorden åter delas ut till förtjänta medborgare. I samma riksdags plenisal står en talarstol som pryds av Sveriges stora riksvapen. I riksvapnet finner vi i själva hjärtskölden vasakärven, då även vår nuvarande kungaätt Bernadotte valde att associera sitt regentskap med dynastin Vasa. Historiska personer av stor betydelse har hedrats med statyer på torg och några pryder framsidorna på våra sedlar. Många minns Gustav Vasa på den gamla femkronorssedeln eller har imponerats av den allvarstygnde monarken i kolossalformat i Nordiska museets stora entréhall.

Vasaätten i Nationalmuseums samlingar

Gustav Vasas och hans familjs avtryck i Nationalmuseums samlingar är stort. Vi kan studera viktiga konstverk beställda av kungen under hans samtid och härigenom få en tydlig uppfattning av hur han ville att hans omgivning skulle uppfatta honom som person och hans ambition att legitimera sin ätt och ett nytt arvkungadöme. Just porträtten intog här en framträdande roll. Dynastiska porträttgallerier började under 1500-talet att framträda som en viktig statusmarkör för furstehuset. Kungen hade även ett uppenbart intresse av att stärka det nya hovets representativa framtoning. Utländska konstnärer anlätades för att utföra porträtt eftersom inhemska saknades. Den sannolikt mest reproducerade bilden av monarken är flamländaren Willem Boys relief i förgylld ek. Den är utförd i slutet av kungens levnad och visar en stående man i kontrapost med långt skägg och svärd. Det är en monark som synes trygg i sin roll som härskare, en som ridit ut alla stormar och nu framvisar sin

Foto: Nationalmuseum

Porträtt av Gustav Vasa (1496–1560), kopia efter okänd konstnär av Cornelius Arendtz (1610–1640) tillskriven.

Gustav Vasas intåg i Stockholm 1523 signerad 1908 av Carl Larsson (1853–1919).

Gustaf Vasa anklagar Peder Sunnanväder och Mäster Knut inför Domkapitlet i Västerås signerad 1876 av Carl Gustaf Hellqvist (1851-1890).

Venusbrunnen utförd på 1550-talet av Paul de Bucher.

självklara makt och kungliga rang. Skulle någon tvekan råda är bilden för säkerhets skull krönt av en krona. Kungen gav sina söner en uppfostran värdig kontinental renässanssprinsar, där förkovran i konst, arkitektur och musik var självklara inslag. I flamländaren Domenicus Verwilts porträtt ser vi en nykrönt och modemedveten ung Erik XIV. Ansiktsuttrycket, handsken och den påkostade dräkten i senaste snitt, visar en person medveten om sin egen höga person och om konstens möjlighet att göra intryck på sin omgivning. Vasaslotten skulle inredas och här inkallades vävare från Flandern för att utföra praktfulla tapeter. Ett exempel i samlingarna är *Venusbrunnen* av Paul de Bucher utförd på 1550-talet för att pryda någon av salarna på Tre kronor eller Gripsholm. I museets samlingar finns många konstobjekt från 1500-talet av yppersta kvalitet. Merparten av dessa är dock inkomna i landet under senare tid och i flera fall som krigsbyten under senare regenter inom Vasadynastin.

Senare tiders Vasaromantik

Även efter att drottning Kristina abdikerat och tronen övertogs av nya kungaätter kvarstår magin kring namnet Vasa.

Under den gustavianska epoken når detta sin kulmen. Gustav III hade släktband till huset Vasa och såg sig som den stolte tredje gustaven i svensk regentlängd vilket fick till följd att intresset kring Vasaätten aktualiserades på nytt, bland annat med instiftande av Vasaorden.

Otaliga är alla de regentlängder med start från Gustav Vasa som målades av landets etablerade konstnärer under 1700-talet. Historiemåleriet som genre ansågs under 1800-talet som den förnämste formen av måleri. Konstakademien anordnade tävlingar med olika historiska teman och där Gustav Vasa är ett återkommande sådant. I museets samlingar finns flera målningar med motiv av händelser i kungens liv. *Gustaf Vasa anklagar Peder Sunnanväder och mäster Knut inför domkapitlet i Västerås*, målad av C G Hellqvist 1876, är ett exempel. Ett annat är den nationalromantiska skildringen av Gustav Vasas intåg i Stockholm, målad av Carl Larsson och uppsatt i museets trapphall 1907-08. Få bilder är så bekanta som denna målning. Väl medvetna om det ohistoriska i skildringen av den nyvalde kungens entré i staden 1523, har den likväl fungerat som en oöverträffad illustration av den viktiga berättelsen om befrielsen och nydaningen av vårt land för 500 år sedan.

Niclas Forsman, konstvetare och vice ordförande i Nationalmusei Vänner

---

30 OKTOBER
MEDLEMSKVÄLL MED FÖREDRAG & MINGEL
FÖR BOKNING SE SID. 15